

Zorg voor de schepping

Doelstellingen

1. De leerlingen geven weer dat het erkennen van God als Schepper verantwoordelijkheid impliceert.
2. De leerlingen illustreren met voorbeelden dat 'heersen over' vertaald moet worden met 'ik draag zorg voor'.
3. De leerlingen leggen de principes van duurzame ontwikkeling uit.
4. De leerlingen tonen zich gemotiveerd om hun ecologische voetafdruk te verkleinen.
5. De leerlingen leggen uit dat de globalisering invloed heeft op consumptiegedrag en arbeidsvoorwaarden.

Toelichting

Het thema zorg voor de schepping kan op veel manieren uitgewerkt worden en leent zich ertoe om aan te sluiten bij verschillende projecten al dan niet gelinkt aan inter-levensbeschouwelijke competenties.

Uitgangspunt is het scheppingsverhaal in Gen1 - 2:4a. God heeft de aarde en alles wat erop leeft met de grootste zorg geschapen. In het scheppingsverhaal lezen we dat God zag dat het goed was (NBV) of dat het heel mooi was (BGT).

Als christenen de natuur 'schepping' noemen dan zeggen ze dat ze die natuur aantreffen als hen gegeven, als een gave, als een gratis geschenk. Ze geven aan dat die natuur niet van hen is als een bezit, maar hen door God gegeven. Ze genieten van de schoonheid en verscheidenheid. Ze zijn dankbaar om de vele gaven en mogelijkheden die de natuur te bieden heeft.

Wanneer christenen zeggen dat God de natuur geschapen heeft, dan doen ze daarmee geen wetenschappelijke uitspraak over het ontstaan van de natuur maar wel zeggen ze daarmee dat de natuur waarde in zich heeft. Christenen zijn overtuigd dat de mens niet overgeleverd is aan willekeurige natuurkrachten of aan het 'lot der dingen', maar vertrouwen in hun omgang met de natuur op de 'zorg en de zegen Gods'. Ze zeggen daarbij dat die natuur 'goed' is. 'En God zag dat het goed was' staat er tot zevenmaal toe in het scheppingsverhaal. Christenen beseffen eveneens

dat de natuur niet af is, onvolkomen en kwetsbaar, en weten zich daarom ook (mede)verantwoordelijke voor de natuur.

De mens is volgens het scheppingsverhaal 'heerser' over die natuur. Toen het scheppingsverhaal geschreven werd, was de natuur vaak heerser over de mens. De mens was overgeleverd aan de krachten van de natuur en kon zich er amper en met veel moeite tegen wapenen om te kunnen 'overleven'. De mensen ervoeren het als 'goed' dat de mens in de natuur niet ten onder zou gaan, er geen slaaf van zou zijn en geen willekeurige speelbal van de grillige machten of wetmatigheden. De mens moest zich kunnen staande houden, de natuur overwinnen, en daarom 'heersen over' de natuur.

Vandaag is de mens die heerser geworden over de natuur. Hij beheerst de dierenwereld, bewoont de meeste plaatsen op deze aardbol, weet diepe ertsen op te delven, te gebruiken en om te vormen tot buitengewone creaties en gebruiksmiddelen. De mens wint het gevecht met de natuur nog niet elke dag (denken we de tsunami, de orkanen, aardbevingen en talloze overstromingen) maar de meeste natuurgoederen heeft de mens in eigen beheer. En wat meer is, de mens creëert zelf nieuwe natuur.

We stellen tegelijk ook vast dat in zijn beheersingsdrang, de mens de natuur ook uitbuit, verpest, leegrooft... dat de lucht, het water, het land vervuild worden, de energievoorraden uitgeput geraken en dat levensbelangrijke oerwouden kaalgekapt en opgebruikt worden.

Kan de mens zo verder 'heerser' zijn over de schepping?

Het begrip van het 'heersen' van de mens over de schepping en haar 'onderwerpen' staat al langer dan vandaag ter discussie. Christenen hebben zich (te) lang beroepen op deze tekst om landen te koloniseren en uit te buiten. Multinationals hebben de rijkdommen van de aarde afgeroomd vanuit het scheefgetrokken mensbeeld van onderwerper en heerser. Theologen vandaag plaatsen het beeld van de mens als 'heerser' over de schepping in een veel bredere context en zeggen: de mens is gemaakt naar het beeld van God en God is geen despoot of willekeurige heerser (al hebben mensen vaak daarin geloofd) maar God is liefde en zorg en aandacht voor wat in verdrukking komt.

En Jezus is als mens ook geen heersende koning (ook al is hij vaak zo afgebeeld) maar een dienaar van de minsten, de zwakken de verdrukten. Jurgen Moltman (Duits theoloog) zegt: "We moeten de beheersbare natuur weer als 'schepping' gaan zien en haar leren eerbiedigen". Moet de mens zich niet vormen naar het beeld van de God van Mozes, stellen weer

andere theologen. Moet de mens in navolging van het uittochtverhaal, niet treden in de voetsporen van God als bevrijder en op zijn beurt de natuur bevrijden uit z'n verdrukking en uitbuiting? Daarom wordt er voorgesteld het woord 'heersen' uit te leggen door '(be)hoeden', door 'herderen', door 'zorgzaam zijn', door 'verantwoordelijkheid'... om daarmee Gods bedoeling meer recht te doen.

Enkele suggesties als mogelijke hulp bij de uitwerking

Begrippen

Natuur

De natuur is datgene wat de mens aantreft wat niet door de mens gemaakt of gewijzigd is. Bij dit laatste wordt bedoeld dat het niet door jezelf, je medemens of je voorouders gemaakt of veranderd is.

Voorbeelden : het regenwoud, de diepzee

Ook dieren maken deel uit van de natuur

Milieu

Milieu is alles wat tot jouw omgeving behoort. Dat kan een bos zijn maar ook het dorp of de stad waar je woont.

Cultuur

Cultuur is alles wat door de mens gemaakt of veranderd is.

Het verschil tussen natuur en milieu

Natuur en milieu behoren allebei tot de omgeving van de mens. De natuur treft de mens aan. Het milieu omvat de natuur maar ook allerlei zaken die de mens zelf – in de loop van de tijd gemaakt heeft. Milieu is groter dan alleen je familie of de buurt waarin je woont. Je hebt op allerlei manieren te maken met je omgeving, met de rest van de samenleving met de hele wereld zelfs.

Voorbeeld: je koopt een jeans = een stuk geverfd katoen. Katoen komt uit India en de verf ervoor uit Thailand. → India en Thailand behoren tot jouw milieu.

Globalisering

Onze wereld wordt hoe langer hoe meer één grote markt. Sommigen zeggen dat de wereld een dorp geworden is.

Globalisering verwijst naar een proces dat wordt gekenmerkt door:

1. De groei van telecommunicatie- en informatietechnologieën;
2. Het wegvallen van nationale grenzen voor handel en investeringen.
3. Toenemende kapitaalstromen en de onderlinge afhankelijkheid van financiële markten.

Globalisering bevordert ontegenzeggelijk een toenemende mobiliteit van mensen, hoewel de controle op de migratie groter is dan ooit (luchtverkeer is nooit in de geschiedenis zo belangrijk geweest). Internationale allianties tussen bedrijven komen meer en meer voor (denk bijvoorbeeld aan de telecommunicatie- en de voedselindustrie) en het is mogelijk om door middel van computers te chatten met mensen uit praktisch elk land ter wereld.

Een mogelijke definitie zou kunnen zijn : een proces van wereldwijde interactie tussen mensen, bedrijven, regeringen en culturen gedreven door de informatie- en communicatietechnologie en door investering en nationale handel

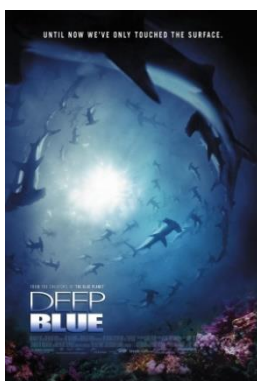
a) De schepping

Met het scheppingsverhaal kan je drie aspecten benaderen: de schoonheid (Gods werk), wat de mens ervan gemaakt heeft en de opdracht.

Via multimedia impulsen de leerlingen confronteren met een actuele visie op het scheppingsbegrip. Zowel de oorspronkelijke, paradijselijke droom als de hedendaagse ecologische dreiging uitgebreid aan bod laten komen

Mogelijke films zijn

Deep blue

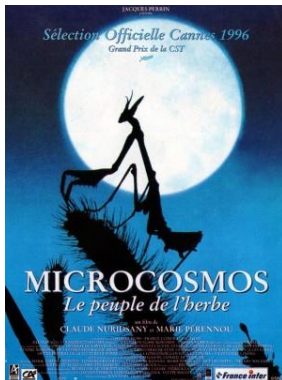

Hoewel meer dan twee derden van onze planeet bedekt is met water weten we meer over het maanoppervlak dan over de zeebodem. Deep Blue is een reis naar de wereld van de zee. Ongekende diersoorten die leven op dieptes waar de mens nooit eerder kwam, de geboorte van krabben, het gevecht van de sardijnen tegen roofdieren uit het water en uit de lucht, de wat onhandige pinguïns, de wrede spelletjes van de orka's om nog maar het

ballet van de dolfijnen of de majestueuze bewegingen van de met uitsterven bedreigde walvissen niet te vergeten.

Waar leg je echter de juiste accenten? Benadruk je het feeëriek onderwaterballet of de wreedaardige en nietsontziende rooftochten van de zeebewoners?

Microkosmos

Op een mooie zomerochtend dalen de biologen Claude Nuridsany en Marie Perennou af in de jungle van een grasveld. Ze gaan er op zoek naar de bewoners van een onbekende wereld binnen de wereld, die van de fantastische wezens die tussen het gras en op het water leven. Door hun vergrootglas ontdekken ze een parallelle micro-wereld waar andere wetten gelden. Insecten leiden een schijnbaar onopvallend en verwaarloosbaar leven, maar blijken verrassend menselijk in hun gedrag en attitudes.

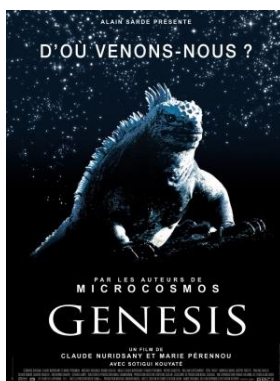
The new World

1607. De eerste westerlingen, onder leiding van kapitein John Smith, zetten voet aan wal in Virginia en worden geconfronteerd met de cultuur van de Indianen. Het klikt helaas niet tussen de twee volkeren, en het wordt pas echt gevaarlijk als John Smith verliefd wordt op de knappe indianenvrouw Pocahontas.

Hoe verandert de mens de ongeschondenheid van een natuurlijk milieu, wanneer hij er voor de eerste keer komt? Vormt dit een schending, een misdadig binnendringen of een geoorloofde, vanzelfsprekende stap?

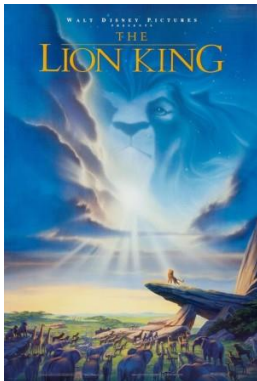
Genesis

Een Afrikaanse verteller doet ons het ontstaan van de wereld uit de doeken. Een onwaarschijnlijk verhaal, net een sprookje. De geboorte van ons universum, de vorming van de Aarde, het ontstaan van het leven, eerst in het water en daarna op het land...

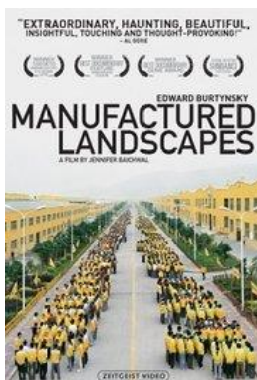
Moet de scheppingsidee steeds vervat zitten in een mondelinge of literaire traditie, die wel uitlegt en verhaal haalt, maar daardoor ook beperkt en inkapselt?

The Lion King

Suggereert de majestueuze zonsopgang, de leeuw die zijn territorium volledig overschouwt niet op een volmaakte manier de goddelijke luister van de tot stand komende wereld?

Manufactured Landscapes

Veel meer dan in bovenstaande fragmenten staat hier het ingrijpen van de mens centraal. Je ziet de milieucatastrofes als het ware geboren worden uit de machtswil en de begeerte van de mens. Er moet geen vermanende vinger opgestoken worden naar het China van de 21ste eeuw. De beelden zijn symptomatisch voor de menselijke keuzes van de laatste vijf eeuwen.

Als mens hebben we de dwingende opdracht om het roer helemaal om te gooien. Het is genoeg geweest: de systematische vervuiling en vernietiging van onze kwetsbare biotoop moet gestopt worden.

b) Globalisering

De leerlingen leren op een speelse manier omgaan met een geglobaliseerde wereld.

Globalisering is op het eerste zicht een abstract begrip: macro-economisch, clean en afstandelijk. Maar wanneer de leerlingen beseffen dat de kwaliteit, duurzaamheid en rendabiliteit van hun toekomstige job afhangt van concrete ethische beslissingen, van een uitgewerkte visie op hoe wij de wereld willen zien ontwikkelen, wordt de thematiek brandend actueel en uitermate relevant.

Hoe definiëren zij de waarde, de betekenis van hun arbeid? Wat zien zij als uiteindelijke doelstelling van ons economisch functioneren? Hoever gaat hun eventuele solidariteit met arbeiders uit andere continenten: concurrenten of bondgenoten?

We leven en werken al lang niet meer op een eiland, onze economische activiteit wordt onmiddellijk opgenomen in een globaal systeem van communicerende vaten dat steeds opnieuw, anoniem en autoritair, de economische kaarten schudt.

Onze geglobaliseerde wereld lijkt zich autonoom te ontwikkelen, wij kijken hoogstens lijdzaam toe aan de rand van het speelveld, proberen er het beste van te maken, plooiën ons terug binnen de smalle grenzen van ons eigen bestaan.

Een uitwerking

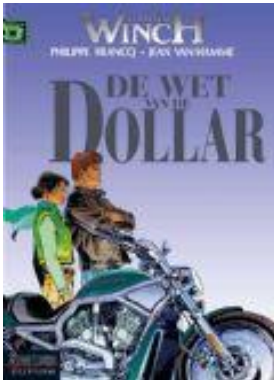
De leerlingen kan je de opdracht geven om twee stripalbums te lezen uit de Largo Winch reeks. Het zijn populaire strips, in zowat iedere bibliotheek te vinden.

Deel 13 : de prijs van het geld

Largo Winch is de centrale gast van het rechtstreekse televisieprogramma "De prijs van het geld". Er wordt gepraat over globalisme en over het besturen en opkopen van bedrijven. Na een inleidend gesprek gaat het over één bepaald bedrijf, Speed One, dat onlangs door Groep W. werd overgenomen. Nu heeft Speed One aangekondigd dat tweeduizend vijfhonderd werknemers hun ontslag krijgen. Largo is verrast dat hij hierover wordt aangepakt, want hij kent het dossier nauwelijks. De programmamakers doen er nog een schepje bovenop: als extra gast wordt Dennis Tarrant in de studio gehaald, de man die de leiding had over een van de vier productielijnen van Speed One. En dan gebeurt het. In de studio, vóór de camera en rechtstreeks in de huiskamer, schiet Tarrant zich een kogel door het hoofd. Uiteraard wordt Largo met de vinger gewezen. Hij zou verantwoordelijk zijn voor de dood van de tot wanhoop gedreven Tarrant. Pers en een deel van het publiek zijn daarvan overtuigd... en ook June Tarrant, de dochter van... Voor de knappe en avontuurlijke miljardair beginnen de moeilijkheden.

Deel 14 : de wet van de dollar

De pers, het publiek en het gerecht zijn ervan overtuigd dat maar één man verantwoordelijk is voor dit drama: Largo Winch. Dat is koren op de molen van Nigel Knox, een advocaat die bekend werd omdat hij kleine consumenten verdedigt tegen multinationals. Knox klaagt Largo Winch aan wegens moord met voorbedachten rade op Dennis Tarrant. Naast een veroordeling eist June (de dochter van Dennis Tarrant) ook een schadevergoeding van 50 miljoen dollar.

Tijdens het lezen noteren de leerlingen op een apart blaadje waar het volgens hen in de twee aansluitende verhalen over gaat. Niet de concrete verhaallijnen, maar de gebeurtenissen op de achtergrond (ontslagen, herstructurering, multinationals, het maximaliseren van winst)

In dialoog met de leerlingen een definitie voor de term globalisering formuleren.

De voor- en nadelen van globalisering tegen elkaar afwegen. Vanuit die afweging kan gezegd worden dat mensen beantwoorden aan hun scheppingsverantwoordelijkheid wanneer mensen elkaar vinden en iets opbouwen wat iedereen ten goede komt. Men doet dat niet daar waar de nieuwigheden alleen enkelen dienen en de rest in grenzeloze ellende stort.

In theorie hebben de leerlingen nu kennisgemaakt met de globalisering als iets kenmerkend voor het begin van de 21ste eeuw. Globalisering moet echter nog een gezicht krijgen: het bloed, zweet en tranen, de stank van overvolle fabriekshallen

Made in China

... op zoek naar de roots van uw en mijn jeans, trui of jas

'China blue' vertelt het ongefilterde, rauwe verhaal van jonge Chinese meisjes die onze geliefde jeansbroeken in elkaar stikken. Mechanisch, nauwelijks als mensen te herkennen, uitgebuit en onderbetaald, weggestopt als broedkippen: een

uitzichtloos bestaan tot meerdere eer en glorie van onze consumptiedrift.

De leerlingen een fragment van China blue laten bekijken en onmiddellijk hun reacties verzamelen.

Probeer met de analyse van 'China blue' een stap verder te gaan dan de ethische basiskeuzes die aan de grondslag liggen van een onrechtvaardige, scheefgetrokken socio-economische realiteit. Wijs de leerlingen op kansen, mogelijkheden tot verandering.

Zowel de regisseur als de schuldige onderneer benadrukken de uiteindelijke verantwoordelijkheid van de westerse consument.

In hoeverre nemen wij afstand van allerlei marketinggestuurde hypes, zijn wij in staat bewust te consumeren, relativeren wij de druk van onze omgeving om mee te draaien in de commerciële gekte op zoek naar de nieuwste technologische, culinaire, vestimentaire snufjes.

Waar is onze scheppingsverantwoordelijkheid?

Fragment uit een interview met regisseur Micha Peled

Zowat alle grote kledingmerken kopen hun producten tegenwoordig in China, en bekende Amerikaanse merken als Levi's en Gap worden in de film bij naam genoemd. Hoe ver reikt hun verantwoordelijkheid?

Micha Peled: de voornaamste bestaansreden van grote bedrijven is rendabel zijn en winst maken, liefst nog zo veel mogelijk. Je kunt dus amper verwachten dat zij zich hierbij echt schuldig gaan voelen. Een heel ander verhaal is het voor ons, de consument. Wij kunnen zelf kiezen welke kleren we aan ons lijf willen en kunnen er zo dus toe bijdragen dat dit soort wantoestanden geen dag langer aanhouden.

Fragment uit een interview met een Franse ondernemer met belangen in China

En toch, kunt u onbewogen blijven bij het zien van kinderen die in dergelijke omstandigheden tewerkgesteld worden?

Sylvain François: Kijk, ik tracht een onderscheid te maken tussen mijn professionele activiteiten en mijn oordeel als mens daarover. Als ik m'n winkel draaiende wil houden, moet ik rekening houden

met de noden en wensen van de markt waarop ik me richt. Ik hoor u graag zeggen dat de westerse consument wellicht niet wakker zal liggen van een jeans die een euro meer kost, maar zo werkt het niet. Als het van mij afhangt, dan werk ik voortaan nog enkel met Franse leveranciers, maar dat impliceert wel dat onze producten driemaal duurder zouden zijn en dat ik ze zelfs aan de straatstenen niet verkocht krijg. Die consument vindt de werk- en leefomstandigheden van Chinese textielarbeiders net zo dramatisch als u, tot hij in de jeanswinkel staat en daar zijn keuze moet maken.

Schone kleren

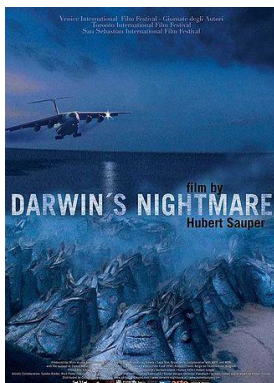
Als je 's morgens je kleren aantrekt, sta je er niet bij stil dat ze aan de andere kant van de wereld gemaakt zijn. Veel mensen weten zelfs niet dat kun kleren in menonwaardige omstandigheden gestikt zijn. Daar proberen 'Wereldsolidariteit' en de 'Schonen Kleren Campagne' verandering in te brengen

De Schone Kleren Campagne ijvert voor de verbetering van de arbeidsomstandigheden in de kledingindustrie.

- Ze oefent al 15 jaar druk uit op kledingketens en sportmerken;
- Met positieve acties en niet met de boycot van een bepaald merk of een bepaalde keten;
- En maakt je bewust van jouw kracht als consument.

Darwin's Nightmare

Ergens op een achternamiddag in de jaren zestig liet iemand een Nijlbaars los in het Victoriameer. Veertig jaar later zijn bijna alle andere vissen verdwenen. Geen probleem, zegt een visexporteur in Hubert Saupers documentaire *Darwin's nightmare*, want zonder de Nijlbaars zou niemand op de oevers van het meer nog werk hebben. Dat is waar: de lokale economie is volledig afhankelijk geworden van de

export van de Nijlbaars en er wordt door de fabriekseigenaren goed geld verdiend aan de handel. Russische vliegtuigen vliegen af en aan om de vis naar Europa en Japan te brengen.

Maar is dit een succesverhaal? Nee, dit is horror. Sauper schetst al wandelend door de dorpen en langs de oevers van het Victoriameer een ecologisch, moreel en economisch verval met postapocalyptische trekken. De lokale bevolking profiteert niet van de opbrengst van de vis, sterker nog, ze kunnen de Nijlbaars niet eens betalen. De filet gaat naar Europa en wat achterblijft, zijn de van maden vergeven vissenkoppen die in de hete zon, onbedekt naar de binnenlanden worden vervoerd. De mensen die de koppen selecteren, worden langzaam blind door de ammoniakdampen die eruit komen. Jongeren zwerven ouderloos over straat en branden de lijm van de visverpakkingen en snuiven hun hersenen tot pulp; hoeren verhuren zich aan piloten en vissers en worden soms zo erg mishandeld dat ze sterven. En of dat allemaal al niet genoeg is: in de meeste vissersdorpen is een flink deel van de mensen besmet met hiv of met aids. In Kilimile, vertelt een lokale priester, sterven de komende zes maanden zestig van de 390 inwoners.

Zuurstof

Hubert Sauper registreert koel maar met veel oog voor visueel detail de gevolgen van globalisering voor de bevolking van het Victoriameer terwijl hij steeds terugkomt op zijn centrale vraag: wat vervoeren de vliegtuigen die hier de vis komen halen? 'Niets', volgens de fabriekseigenaar, 'materiaal', volgens de vliegtuignavigator, 'voedsel en medische hulpmiddelen maar vooral wapens voor oorlogen in omringende landen', volgens een aantal Tanzanianen. Sauper levert geen bewijs, daar lijkt het hem ook niet om te doen. Hij zegt alleen: 'Kijk, dit is internationale handel zonder barrières. Zoals de Nijlbaars de lokale ecologie heeft uitgewoond, zo verplettert de internationale handel de lokale economie.' De armoede is zo groot, vertelt een Tanzaniaan, dat veel mensen oorlog willen omdat het leger tenminste een fatsoenlijk salaris uitbetaalt. Sauper stelt af en toe een vraag maar laat vooral de camera rustig zijn werk doen: de realiteit is verschrikkelijk genoeg, een sterfbed voor het dorp Mwanza. En uiteindelijk voor veel meer lokale economieën.

In een film die in de documentaire aan een groep Tanzaniaanse politici wordt vertoond, is te horen dat door de komst van de Nijlbaars op niet al te lange termijn de zuurstof uit het Victoriameer

verdwenen zal zijn. Maar, zoveel maakt Sauper duidelijk, ook boven water is alles aan het verstikken.

Ronald Rovers

'Darwin's Nightmare' is een illustratie van de complexe octopusstructuur van de huidige globalisering. Als een veelarmig monster tast de globalisering niet alleen de economie aan (ontregeling van de plaatselijke markten, werkloosheid, armoede), maar ook het milieu, het ecologisch evenwicht, de eeuwenoude cultuurtradities, het geheel van waarden, regels en normen).

Darwin's Nightmare

Ergens in de tweede helft van de twintigste eeuw stond aan de oever van het Afrikaanse Victoriameer een wetenschapper met een emmertje. Bij wijze van experiment liet hij een paar nijlbaarden los in het water. Het was het begin van een ware ramp.

Wat is daar nu verkeerd aan kan je denken maar het is het begin van verschrikkelijk ecologisch, moreel en economisch verval aan het Tanzaniaanse Victoriameer.

Hoe behandelt deze man de schepping?

Wat is zijn bedoeling?

Wat zijn de gevolgen?

De regisseur van 'Darwin's Nightmare' deed de volgende uitspraak:

I could make the same kind of movie in Sierra Leone, only the fish would be diamonds, in Honduras bananas, and in Libya, Nigeria or Angola crude oil.

c) Onze voeding

Als intro op de problematiek van onze voeding kan er een vegetarisch gerechtje klaar gemaakt worden. Dit kan door de leerkracht thuis vooraf gebeuren maar indien de mogelijkheden er zijn liever samen met de leerlingen.

Hoe zit het met ons voedsel? Het is de bedoeling dat de leerlingen kennismaken met Oxfam, wereldwinkels, 'eerlijk voedsel', Fair Trade.

Met de leerlingen een fragment uit 'Fast Food Nation' bekijken.

De film stelt op een erg aantrekkelijke manier een heel aantal fundamentele vragen over voedsel(veiligheid)

Hoe diep is de kloof tussen gladde marketingpraatjes van in driedelige pakken gestopte snelle jongens die een product verkopen enerzijds en de 'echte wereld' van bloed en stank en pijn die met het productieproces samen gaan anderzijds? De kloof blijkt wel heel diep: hamburgers produceren heeft rechtstreeks te maken met mensenrechten. Over welke rechten beschikken de goedkope – want illegale – Mexicaanse dagloners die zich uitsloven in smerige abattoirs, dierenrechten (de onmenselijke leefomstandigheden van enkel voor directe consumptie bedoelde fokdieren), arbeidsrechten (het ontbreken van de meest essentiële veiligheidsvoorzieningen met talloze ongevallen als gevolg), gezondheidsrechten. Wij eten constant vlees van dieren die automatisch en permanent met antibiotica behandeld werden. Wat zijn de rechtstreekse gevolgen voor de volksgezondheid?

Een hamburger eten is dus niet vrijblijvend. Het is een symbolische handeling, een statement over hoe jij omgaat met jouw gezondheid, een aanvaarden of verwerpen van de jou toegewezen scheppingsverantwoordelijkheid. Het consumeren van een 'Big One' vertelt hoe jij omgaat met de rechten van collega-arbeiders in verre continenten. Staat puur egoïsme en winstbejag centraal in jouw wereld- en mensbeeld?

Our Daily Bread

'Our daily bread' behandelt dezelfde thematiek, maar op een nog indringender manier.

Met honderden tegelijk stuiteren knalgele bolletjes dons over een lopende band. Het zijn kuikentjes die handmatig worden gesorteerd op geslacht en 'ontsnaveld'. Een machine met een reusachtige grijparm schudt aan een olijfboom; in een oogwenk liggen alle olijven op de grond. Enkel beelden en omgevingsgeluiden vertellen het verhaal; er zijn geen dialogen, er is geen voice-over, er is zelfs geen muziek. Zonder de kijker te sparen wordt de industriële verwerking van gewassen en dieren getoond, waarbij efficiency en kostenbesparing voorop staan. Om het product zo snel, hygiënisch en onbeschadigd mogelijk in de verpakking te krijgen zijn machines

en arbeidsprocessen ontwikkeld die fascinerend en beangstigend tegelijk zijn.

Gedurende twee jaar richtte de Oostenrijker Nikolaus Geyrhalter zijn camera op de Europese voedselindustrie. Zonder commentaar of muziek passeren de verschillende productieprocessen de revue: van de mechanische pluk van olijven tot het handmatig sorteren van varkensingewanden. Geyrhalter oordeelt niet, hij laat enkel zien wat vooraf gaat aan het moment dat 'ons dagelijks brood' op het bord ligt.

Het interview met Jan Van Noppen geeft een theoretische invulling aan de krachtige en op zich veel zeggende beelden van 'Our daily Breat'

Interview van Jan Van Noppen – Vereniging voor Ecologische leef- en teeltwijze (Velt)

Wat loopt er mis? 'Op verschillende niveaus zorgt de agro-industrie voor een verarming. Je ziet hoe alles er enkel om draait zo snel en zo efficiënt mogelijk zo veel mogelijk te produceren. Een van de gevolgen is dat er nauwelijks nog mensen aan te pas komen. Enkel voor functies waarvoor nog geen machine bestaat, worden nog mensen ingezet. Voorts is er sprake van een totale vervreemding tussen de mens en zijn voeding. Die manier van werken zorgt ook voor mindere kwaliteit. Omdat het snel moet gaan en er veel vervoerd moet worden, gebruikt men bijvoorbeeld hardere tomatensoorten die niet barsten of jonge stieren die makkelijker te ontbenen zijn. Handig, maar hoe zit het met de kwaliteit en de smaak?'

Wat is het sterkste argument tegen die hyperefficiëntie?

'Dieren worden geforceerd opgefokt. Antibiotica worden overmatig gebruikt, de diversiteit van gebruikte gewassen zakt, de bodem raakt vervuild door de pesticiden, door de overmatige bevissing raken vissoorten uitgeput, dieren lijden pijn en een paar bedrijven die de macht hebben bepalen de prijzen. Aldi, de grootste invoerder van bananen uit Ecuador, is bijvoorbeeld de enige die de prijs van die bananen bepaalt. Het voedselsysteem is ook zo complex en gemanipuleerd dat als er iets misgaat, het ook echt misgaat, zoals bij de varkenspest. Het hele systeem is, op hol geslagen. Er wordt teveel voedsel geproduceerd zonder respect voor de landbouwers,

dieren en consumenten en de overschotten dumpen we in de derdewereldlanden.

Wat is het alternatief?

'Naast politieke keuzes voor meer dierenwelzijn en meer controle op praktijken die ons voedsel 'bezoedelen', een groeiende bewustwording bij de consument. Zodat we weer voeling krijgen met onze voeding en zodat het ons weer gaat smaken.

Uit De Morgen

d) Ecologische voetafdruk

Het thema 'heersen over' in het eerste scheppingsverhaal kan in verband gebracht worden met ecologie: vanuit de idee dat de mens over de schepping moet waken en deze moet beschermen groeit het besef dat we ons moeten inzetten voor het milieu en ons bewust dienen te worden van onze invloed op onze leefomgeving. Hoe groot de invloed is die we nalaten op onze omgeving, kan onder andere gemeten worden door te kijken naar onze ecologische voetafdruk.

<http://www.wwf.be/nl/scholen/educatief-aanbod-secundair-onderwijs/788>

Wil je het hebben over de ecologische voetafdruk van de leerlingen dan kan je onder andere op de bovenstaande site educatief materiaal hierover terug vinden

e) Trash design

Vaak beseffen we niet hoeveel afval we produceren, en hoeveel schade we daar ons leefmilieu mee toedienen. Sommigen proberen echter deze negatieve impact om te keren en toch van een negatief feit iets positiefs te maken. Zo ook initiatieven als 'trash design' waar men tracht van afval toch nog gebruiksvoorwerpen te maken. Op deze manier beschermen we toch nog ons leefmilieu en dat van anderen, zelfs wanneer deze anderen hier in eerste instantie niet in geslaagd waren.

<http://www.dekringwinkelzuiderkempem.be/index.php?nav=12&sub=1>

idee: laat de leerlingen zelf iets 'ontwerpen'

f) Vegetariërs versus vleeseters

In het debat tussen vegetariërs (veganisten) en vleeseters gebruikten deze laatste in het verleden vaak het scheppingsverhaal in hun voordeel. Zij stelden dat de Bijbel – voor velen toch (nog) een richtinggevende bron met autoriteit – en dus ook het christendom, de mens de toestemming had gegeven om vlees te mogen eten aangezien de mens mocht heersen over de dieren. De mens had zowaar rechtstreeks van God de goedkeuring om vlees te eten gekregen.

[Wanneer het debat tussen vegetariërs en vleeseters wordt gebruikt als een gesprekspartner van deze bijbelse tekst, dient steeds duidelijk gemaakt te worden dat deze benadering (Het uit de context nemen van een bijbels vers en het zo interpreteren om het "in uw kraam te laten passen") steeds een misbruiken is van de oorspronkelijke tekst. Misschien is het aangewezen om in deze context ook stil te staan bij verschillende benaderingen van de Bijbel, zoals bijvoorbeeld 'de Bijbel als ethisch receptenboek'.]

Op de website van EVA (Ethisch Vegetarisch Alternatief) wordt vegetarisme aangeduid als manier om je steentje bij te dragen aan het milieu. Op deze manier bekeken zou vegetarisme een invulling kunnen zijn van het begrip 'heersen over' als we het duiden als het beschermen en bewaken van de positieve toekomst van de aarde. Echter, men zou ook kunnen stellen dat vleeseters zich beroepen op het Bijbelse citaat wanneer zij aanvoeren te mogen heersen over de dieren.

g) PPP (= people, planet, prosperity)

Duurzaamheid is de term die gebruikt wordt voor alle acties die erop gericht zijn de negatieve gevolgen van het handelen van de mens op zijn omgeving te minimaliseren.

Zorg voor het milieu

We hebben één aardbol waarop we met z'n allen leven en die kan niet vervangen worden. 'There is no planet B'.

Als wij slecht voor de natuur en het milieu zorgen kunnen we zelf, of later onze kinderen en kleinkinderen, in de problemen komen. Dan zijn er bijvoorbeeld te veel bomen omgehakt of is al het water en de lucht vervuild. We kunnen dan niet meer gezond leven.

De aarde is onze voorraadkamer en levert alles wat we nodig hebben. We moeten voorkomen dat de aarde geen voorraden meer heeft en het onze rommelkamer is geworden. Jij vind het toch niet prettig om tussen troep te moeten leven? Denk je eens in dat je eerst allerlei vieze rommel op moet ruimen voordat je bij je bed kunt komen! Maar er leven nu al veel vissen tussen afval (plastic!) dat de mens in zee gedumpt heeft, gaan dieren dood omdat ze geen woonplaats meer hebben (denk aan het kappen van regenwouden) of onder de olie terecht gekomen zijn en hebben veel kinderen in

industriegebieden last met ademen door alle vieze rook die ze in moeten ademen.

Duurzame ontwikkeling betekent dat we gebruik maken van de natuur en de maatschappij zonder dat onherstelbare schade wordt aangericht.

Het is dus belangrijk dat we duurzame producten kopen, zoals bijvoorbeeld bio-producten die niet zijn bespoten met gif of Fair-trade producten waarbij je weet dat er geen kindslaven zijn gebruikt voor het vervaardigen van de producten.

Triple P- benadering

Om nu te weten of het om een duurzaam product gaat werd het principe van de Triple P- benadering bedacht. Het staat voor People, Planet en Prosperity.

People staat voor sociaal welzijn of hoe een bedrijf omgaat met zijn personeel en hoe het op het gebied van sociale maatschappij presteert. Hier spelen mensenrechten, omkoping, fraude, kinderarbeid, genderverhoudingen, armoede, diversiteit en discriminatie, medezeggenschap en gedragscodes een rol.

Planet staat voor ecologische kwaliteit of hoe een bedrijf zijn verantwoordelijkheden opneemt ten aanzien van het belasten van het milieu, de natuur en het landschap. Het gaat o.a. over milieuzorg, eco-efficiency, schoner produceren, duurzame technologieontwikkeling.

Prosperity staat voor economische en de maatschappelijke winst of welvaart. Hier komen werkgelegenheid, medewerkersparticipatie, winstbestemming, investeringen in infrastructuur, uitbesteding, economische effecten van de diensten en producten aan bod. Het zoeken naar evenwicht tussen deze verschillende aspecten is de uitdaging voor ondernemingen in hun beslissingsproces.

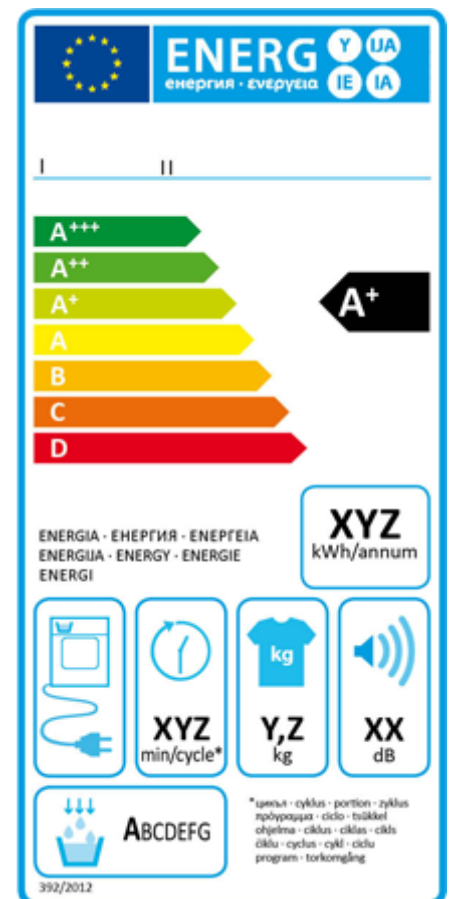
Wanneer de combinatie niet harmonieus is, zullen de andere elementen hieronder lijden. Wanneer bijvoorbeeld winst te veel prioriteit krijgt, zullen mens en milieu hiervan de dupe worden. Dan krijg je milieuschandalen met giframpen of ontbossing van de natuur. Andersom ziet dit denkbeeld ook het winstkenmerk als essentieel onderdeel van ontwikkeling dat niet verwaarloosd dient te worden.

De drie P's worden door veel ondernemingen geadopteerd als richtlijn voor maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Labels

Voor de consumenten zijn er labels ontwikkeld zodat je weet of een product duurzaam is. Labels worden gebruikt om te laten zien welke grondstoffen een product bevat.

Herken je deze voorbeelden?

Doe de test!

Om te weten of jouw favoriete merk duurzaam is kun je een test doen op <http://www.rankabrand.nl/>.

Hoe duurzaam leef jij?

Het milieu, luchtvervuiling, papierverspilling, global warming,... en ga zo maar door! Elke dag worden we met deze termen geconfronteerd. Logisch, want ze zijn ook heel belangrijk!

Als we allemaal kleine stapjes zetten naar een beter leefmilieu, dan kunnen we samen een groot verschil maken. Dit kun je niet alleen thuis doen, maar ook op school en op je stage. Hoe duurzaam leef jij?

Om te berekenen welke impact jij op het milieu hebt is de ecologische voetafdruk uitgevonden.

Doe nu de test en bereken je ecologische voetafdruk!

[http://www.footprint-
wwf.be/footprintpage.aspx?projectId=146&languageId=3](http://www.footprint-wwf.be/footprintpage.aspx?projectId=146&languageId=3)

Hier zijn een aantal tips om duurzamer te leven.

1) Print niet alles

“Even iets uitprinten... Dan kan ik het makkelijker lezen.” Bij alles wat je wil printen; stel jezelf de vraag of het wel écht nodig is. Vaak kun je iets ook gewoon van je scherm aflezen of kun je dat ene formulier online invullen. Als je toch moet printen, doe dit dan dubbelzijdig. Of wat dacht je van gerecycleerd papier?

2) Dim de lichten

Wist je dat de grootste kost voor bedrijven de verlichting is? Toegegeven, wij doen bij ons op school ook snel de lampen aan, zeker in de winter. Toch is het niet altijd nodig, maar simpelweg een slechte gewoonte.

Probeer hier zowel thuis als op het werk bij stil te staan en laat verlichting uit in ruimtes waar niemand aanwezig is. Een andere tip: gebruik ledlampen! Deze verbruiken veel minder energie en gaan langer mee.

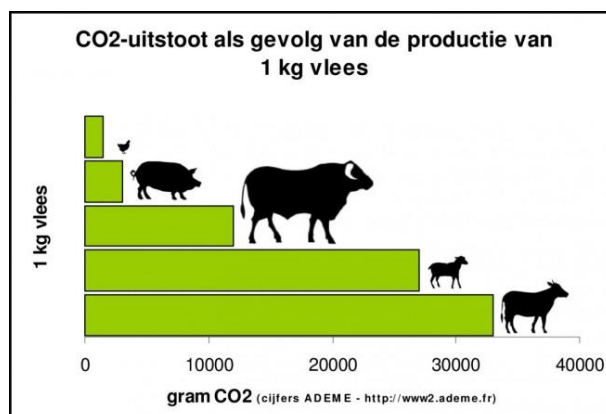
3) Wees zuinig met je computer

Jawel, ook met je computer/laptop kun je duurzamer omgaan! Hoe precies? Wel, je dacht misschien dat je computer in standby zetten als je hem niet gebruikt een goed idee was, maar niets is minder waar. Zelfs in standby verbruikt je computer energie. Gewoon uitzetten dus als je hem even niet nodig hebt. Nutteloze bestanden verwijderen zorgt er voor dat je computer optimaler werkt en zo ook minder energie verspilt. Ik geef je ook nog mee dat je het beste de stekker uit het stopcontact haalt, dat geldt trouwens voor alle apparatuur die je op dat moment niet nodig hebt.

4) Eet duurzaam

Voeding is een belangrijke factor in ons dagelijks leven. Zorg daarom voor een gezond eetpatroon en schakel over naar biologische producten en seizoensgebonden groenten en fruit.

Minder vlees eten helpt ook. Sta je er wel eens bij stil hoe veel boterhamzakjes en aluminiumfolie je gebruikt op een maand? Waarom niet gewoon overstappen op de klassieke, herbruikbare

brooddoos en een navulbare thermosfles om uit te drinken? Dat lijkt mij ook een goed idee.

Minder vlees eten is beter voor het milieu én je gezondheid

5) Stop met autorijden

Wist je dat 1,7 miljoen Vlamingen elke ochtend in de auto stapt om te gaan werken? Files worden langer, CO-2 uitstoot steeds hoger. Ben jij één van die mensen die elke dag in de file staat? Of woon je zelfs zo dichtbij dat je maar vijf minuten in de auto zit? Ik raad je aan om het openbaar vervoer of de fiets te nemen. Zeker de laatste optie verbetert aanzienlijk je conditie en ook de trein nemen is stukken beter voor het milieu. Lees hier trouwens een aantal tips over hoe je je pendeltijd op de trein kunt invullen.

Dit zijn uiteraard maar enkele van de dingen die je kunt toepassen in je dagelijks leven. Andere makkelijk toepasbare tips zijn korter douchen, afval scheiden, enkel een volle wasmachine laten draaien,... en ga zo maar door.

Meer weten? Op mijnvoetafdruk.be vind je meer informatie over duurzaam leven en het verkleinen van je ecologische voetafdruk.

h) Websites

Onderstaande websites beschikken over lesmateriaal over dit onderwerp of kunnen als basis dienen om er lessen mee te maken.

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/index_nl.htm

<http://www.lessenpakket.be/index.phtml>

www.wakkerdier.nl

<http://www.plattelandsklassen.be/>

<http://www.grasspriet.be/>

<http://www.nice-info.be/>

<http://www.oxfamwereldwinkels.be/nl/lessuggesties>

<https://secured.greenpeace.nl/docenten/>

Voor een leerkracht in België moet je je gegevens mailen naar :

educatie.nl@greenpeace.org om toegang te krijgen tot het lesmateriaal een de handleidingen tevens kan je je registreren voor een nieuwsbrief.

<http://www.duurzaambo.nl/index.php/lesmateriaal>

<https://duurzameschool.nl/>

<http://www.movieshatmatter.nl/>

<http://www.globalisering.org/>

[http://www.movieshatmatter.nl/documenten/Educatie/lesmateriaal_China Blue/china blue docentenhandleiding uitgebreide versie smallpdf.com .pdf](http://www.movieshatmatter.nl/documenten/Educatie/lesmateriaal_China_Blue/china_blue_docentenhandleiding Uitgebreide versie smallpdf.com .pdf)

<https://www.wereldsolidariteit.be/>

<http://www.schonekleren.be/>

<http://fairtradebelgium.be/nl>

[http://fido.belgium.be/sites/5003.fedimbo.belgium.be/files/documents/851 brochure do nl 2.pdf](http://fido.belgium.be/sites/5003.fedimbo.belgium.be/files/documents/851_brochure_do_nl_2.pdf)

<http://fido.belgium.be/nl>

<http://www.wwf.be/nl/scholen/educatief-aanbod-secundair-onderwijs/788>

<http://trashdesign.fi/> (Engelstalig)

<http://www.studiospark.eu/website-2013/index5a7f.html?p=1003>

<http://www.ecolife.be/bereken-je-ecologische-voetafdruk>

<http://www.evavzw.be/>

<http://www.dekringwinkelzuiderkempen.be/index.php?nav=12&sub=1>

<http://www.rankabrand.nl>

<http://www.footprint->

[wwf.be/footprintpage.aspx?projectId=146&languageId=3](http://www.footprint-wwf.be/footprintpage.aspx?projectId=146&languageId=3)

www.voedselvoetafdruk.be/

<https://www.jbagg.nl/werken-met-jongeren/leiding-2b12-/treffer/jaarthema-nieuw-leven-/>

bij de jeugdbond van de gereformeerde kerken is het jaarthema 2016-2017 'nieuw leven'